

RELAȚIILE ECONOMICE DINTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA ÎN ULTIMELE DOUĂ DECENII

Lucia CASTRAVEȚ

Catedra Finanțe și Bănci

Nowadays, any strategy for economic growth is unsustainable in its structures of power that does not include the following two state entities: No national economy can not develop sustainable than a more open economy wider to the outside. The organization of this opening is place everywhere in some form of integration, tailored to regional, continental or even global. Republic of Moldova as an independent state, appeared on the world map in 1991, following the disintegration of the USSR. What we call today the RM is not only a piece of history that Moldova, which was formed as a centralized state in the 14th century. By 1990 economic relations, just like any other, between Moldova and the rest were made, (to RM) by ex-union structures, as well as other relations with various countries. Thus, we can say that the direct relationship (own) did not exist even with neighboring Romania. After adoption of the Declaration of Sovereignty (23 June 1990) and Independence of Republic of Moldova (27 August 1991), and after legal dissolution (on 8 December 1991) of the last empire, the ex-Soviet countries, which temporarily forced incorporated Bessarabia (the ultimatum from 28 June 1940, the Romanian Government), such studies have become possible.

Vicinătatea geografică, limba comună și relațiile istorice dintre România și Republica Moldova au facilitat amplificarea comerțului bilateral de-a lungul ultimelor două decenii și reintegrarea economiilor acestora. Bineînțeles, importanța comerțului bilateral este cu mult mai mare pentru Republica Moldova decât pentru România (Fig.1).

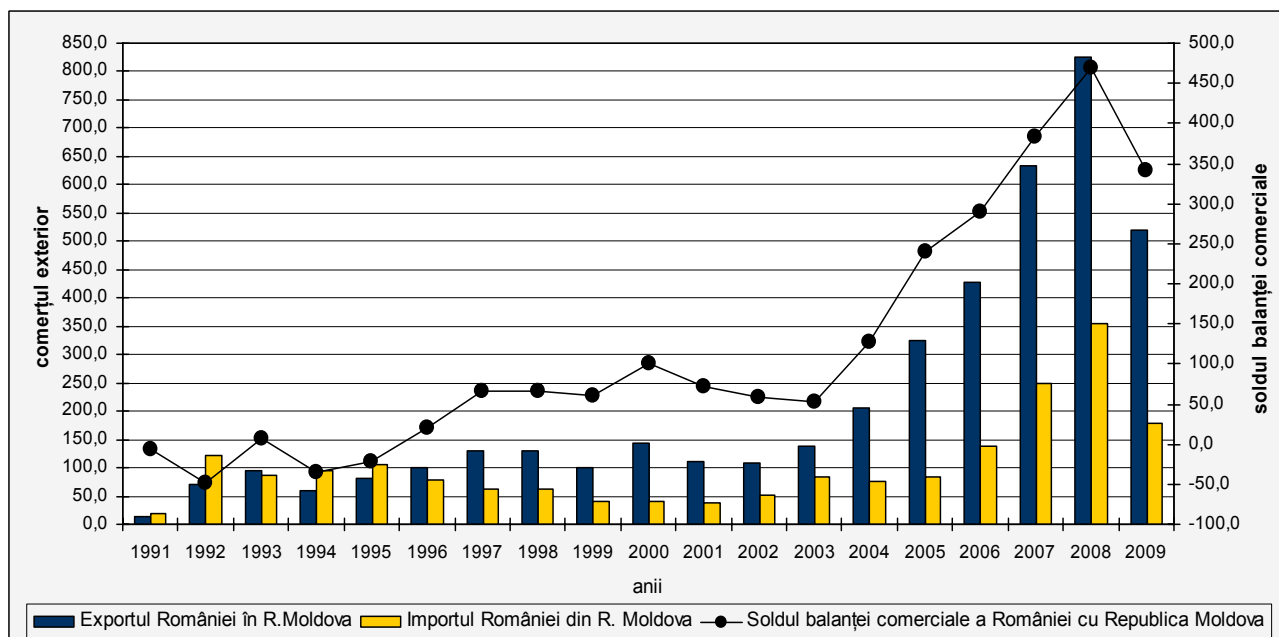

Fig.1. Evoluția relațiilor comerciale dintre România și Republica Moldova în aa. 1991-2009, mln. dol. SUA.

Sursa: elaborat de autor după [9], [14].

Astfel, începând cu anul 1996, România se transformă din importator net din Moldova în exportator net, devenind pentru un singur an al perioadei în cauză (a. 2008) principalul partener comercial după importanță pentru Republica Moldova, cu ponderea de cca 20% în export și de cca 12% în import (Fig.2).

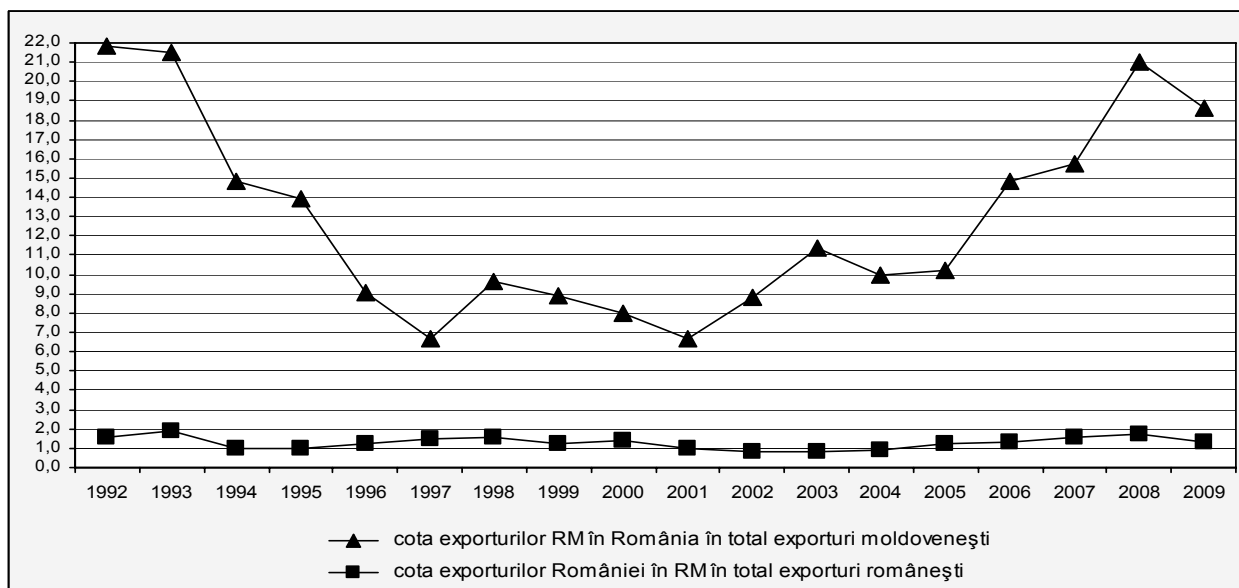

Fig.2. Cotele reciproce ale exporturilor Republicii Moldova și României în anii 1992-2009, %.

Sursa: elaborat de autor după [9], [10], [15], [16].

În același timp, comerțul bilateral româno-moldovenesc reprezintă doar cca 1% în fluxurile comerciale totale ale României (Fig.3).

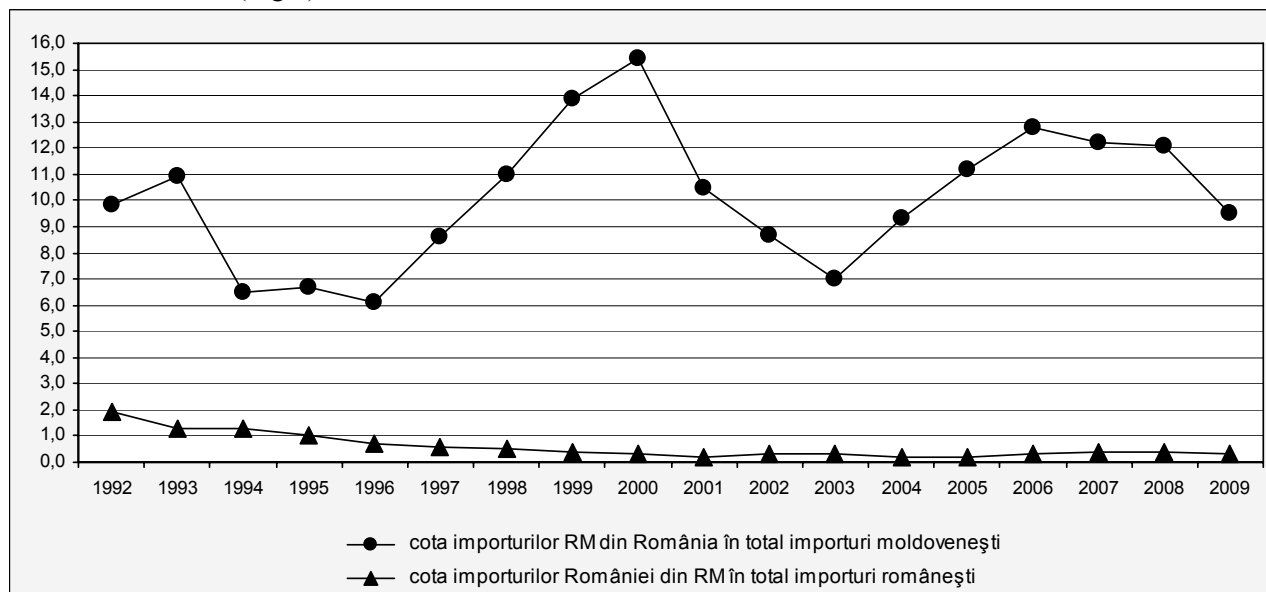

Fig.3. Cotele reciproce ale importurilor Republicii Moldova și României în anii 1992-2009, %.

Sursa: elaborat de autor după [9], [10], [15], [16].

În rezultatul adoptării de către autoritățile Republicii Moldova a măsurilor guvernamentale de stimulare a schimburilor comerciale reciproce de la sfârșitul anului 1991, anul 1992 s-a materializat deja printr-un volum al comerțului bilateral de 164,8 mln. dol. SUA. În anii 1994 și 1999 volumul comerțului dintre Republica Moldova și România a atins limita minimă de 125,9 mln. dol. SUA și, respectiv, de 122,9 mln. dol. SUA. La finele anului 1994 intră în vigoare Acordul de comerț liber, care a constituit un imbold al creșterii schimburilor comerciale din cele două țări. Acest Acord prevedea intensificarea schimburilor comerciale reciproc avantajoase, conducând la crearea unei largi zone de comerț liber și contribuind la procesul de integrare europeană.

Acordul a avut ca scop eliminarea reciprocă și simetrică a taxelor vamale de import la mărfurile originare din România și din Republica Moldova, atât la produsele industriale, cât și la produsele agricole; stabilirea de reguli de origine similare cu cele din cadrul Acordului European de asociere a României la Comunitățile Europene, pe această cale vizându-se facilitarea integrării în perspectivă a ambelor state în structurile europene. Astfel, volumul importului din România a înregistrat o creștere continuă, însă volumul exportului, cu părere de rău, din a.1996 a avut o tendință de scădere. Micșorarea exportului a fost influențată de următorii factori: majorarea numărului de țări partenere ale Moldovei, inclusiv preluarea unor fluxuri tradiționale cu țările CSI; gama extrem de restrânsă a ofertei de export a Moldovei, care a fost, în ultimii ani, obligată să-și achite, prin livrări de mărfuri, datoriile către Rusia, din care importă resurse energetice; introducerea de către România a suprataxe la import, adică restricții la import de zahăr; evoluția cursului valutar. În anii 1998-2001, România a avut o politică de depreciere a monedei naționale, factor ce a favorizat exporturile și a defavorizat importurile. Pe când în Republica Moldova, în această perioadă, s-a dus o politică de apreciere a monedei naționale, factor ce a favorizat importurile și a defavorizat exporturile.

Suplimentar, pierderea partenerilor comerciali tradiționali la începutul tranziției, dar și incapacitatea sectorului real de a răspunde cererii interne sporite au determinat creșterea mai rapidă a importului decât a exportului în ambele state. În anul 2008 deficitul comercial a atins cca 55% din PIB în Republica Moldova, față de 15% în România.

În ceea ce privește importurile Republicii Moldova din România, acestea în mare parte sunt combustibili și produse minerale, a căror pondere este mai mare de 50% (Tab.1).

Tabelul 1

Principalele categorii de mărfuri importate din România în Republica Moldova în anii 1996-2009,%

Cod S.A.	Grupe de mărfuri	1996	2002	2008	2009
	În TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0
22	Băuturi alcoolice și nealcoolice; oțeturi	5,2	10,7	2,4	3,0
27	Combustibili și uleiuri minerale; materii bituminoase	23,6	30,7	51,6	51,4
28	Produse chimice anorganice	5,3	0,7	0,2	1,8
30	Produse farmaceutice	2,4	1,7	0,8	1,3
39	Materiale plastice și articole din materiale plastice	4,7	10,1	5,1	4,6
48	Hârtie și carton; articole din hârtie și carton	6,6	7,8	0,6	1,0
49	Cărți, ziare și alte produse imprimare	1,6	1,8	0,8	1,3
70	Sticlă și articole din sticlă	6,7	3,6	0,6	0,8
85	Mașini, aparate și echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul și imaginile	4,1	2,9	2,7	2,9
94	Mobilă; aparate de iluminat și alte articole similare, construcții prefabricate	2,8	2,5	5,3	5,0
	Altele	37,0	27,5	29,9	26,9

Sursa: elaborat de autor după [10], [16].

Conținutul exporturilor din România în Republica Moldova a fost determinat în mare măsură și de existența resurselor naturale în România, respectiv de inexistența acestora în Republica Moldova. Este vorba, în primul rând, despre produsele petroliere, care constituie mai mult de 50% din importurile Republicii Moldova din România. Republica Moldova importa uleiuri din petrol din România încă de la începutul perioadei de tranziție. Totuși, ponderea acestora era mai mică și chiar în descreștere până în 1998. În 1998, urmare a investiției realizate de compania Petrom în Republica Moldova, care la momentul actual se plasează printre cei mai importanți investitori români în Moldova, exporturile de petrol din România în țara noastră au început să crească rapid. În ultimii câțiva ani, la creșterea valorii exporturilor de petrol a contribuit nu doar creșterea cantității exportate, dar și evoluția prețului la petrol pe piețele internaționale.

Creșterea valorii importurilor Republicii Moldova din România în 2004 s-a datorat, într-o anumită măsură, creșterii prețului mondial la combustibili, acesta reprezentând produsul principal de import al Republicii Moldova din România. În același timp, Republica Moldova a reușit să mențină creșterea exporturilor în

România chiar și după aderarea statului vecin la UE. Creșterea exporturilor a fost însoțită și de schimbarea structurii acestora, ca urmare a condițiilor noi de comerț între România, ca stat membru al UE, și Republica Moldova.

Luând în considerație reducerea semnificativă a importurilor românești comparativ cu importurile totale, evoluția în cauză a fost atribuită de mulți experți introducerii vizelor moldovenești pentru cetățenii români în aprilie 2009. Fără îndoială, acțiunea dată a avut un impact negativ. Reducerea cererii totale externe în perioada crizei economice globale a determinat și scăderea exporturilor din Republica Moldova în România, reflectată mai ales în scăderea exportului de articole textile. Rezilierea contractelor între parteneri, dar și lichidarea unor întreprinderi în lipsa cererii, va condiționa reabilitarea mai lentă a exporturilor de textile (Tab.2). În același timp, evoluții pozitive au existat și chiar pe timp de criză.

Tabelul 2

Principalele categorii de mărfuri exportate din Republica Moldova în România în anii 1996-2009, %

Cod S.A.	Grupe de mărfuri	1996	2002	2008	2009
	În TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0
12	Semințe și fructe oleaginoase; plante industriale și medicinale, paie și furaje	0,4	5,1	1,0	3,9
15	Grăsimi și uleiuri animale și vegetale; produse ale disocierii lor; grăsimi alimentare prelucrate; ceară de origine animală sau vegetală	0,1	20,1	9,1	4,8
17	Zahăr și alte produse zaharoase	31,7	5,4	3,9	5,0
22	Băuturi alcoolice și nealcoolice; oțeturi	4,8	0,1	1,8	1,6
24	Tutun și înlocuitori de tutun prelucrați	13,8	0,4	0,4	0,2
62	Articole și accesorii de îmbrăcăminte, altele decât tricotate sau croșetate	0,3	4,0	6,9	5,7
64	Încălțăminte	0,0	2,7	8,5	4,0
70	Sticlă și articole din sticlă	2,9	9,0	3,7	3,3
85	Mașini, aparate și echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul și imaginile	4,1	0,3	28,0	39,7
94	Mobilă; aparate de iluminat și alte articole similare, construcții prefabricate	0,1	2,4	2,9	2,2
	Altele	41,8	50,5	33,8	29,6

Sursa: elaborat de autor după [10], [16].

Structura exporturilor moldovenești în România s-a schimbat semnificativ pe parcursul a 15 ani. Astfel, exporturile agricole au pierdut poziția lor dominantă încă înainte de aderarea României la UE, iar după aderare unele dintre acestea chiar au dispărut, fie ca urmare a aplicării unor tarife vamale mai înalte (în cazul cerealelor) sau a standardelor sanitare și fitosanitare europene care nu sunt implementate adecvat în Republica Moldova (animale vii, carne, lactate, ouă, miere naturală). Acestea au fost înlocuite de unele produse noi, care au crescut mult mai puternic. Astfel, în anul 2009 principalele articole de export ale Republicii Moldova în România le constituiau mașinile, aparatele și echipamentele electrice; aparatele de înregistrat sau de reprodus sunetul și imaginile, care până în 2007 reprezentau mai puțin de 1% din exporturi (Tab.2).

Exporturile din clasa 85 „Mașini, aparate și echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul și imaginile” au crescut ca importanță începând cu anul 2007, odată cu stabilirea companiei „Draexlmaier Automotive”¹ în Republica Moldova. Relocarea afacerii din România în Republica Moldova în 2007 a

¹ „Draexlmaier Automotive” este o uzină pentru producerea de componente și echipamente electrice pentru automobile. Compania operează în Bălți din 2007. Aceasta este una din cele peste 50 de reprezentanțe ale întreprinderii pentru producerea de sisteme bord electrice moderne pentru industria de automobile la nivel mondial. Volumele de producție și exporturile în timpul funcționării societății a plasat compania în rândul celor mai mari companii din Republica Moldova.

determinat creșterea exporturilor totale din clasa respectivă, care nu erau caracteristice țării noastre până atunci, și creșterea exporturilor totale spre România. Fără contribuția acestora, se aștepta declinul exporturilor spre România în 2007 ca urmare a aderării României la UE, din cauza noilor standarde sanitare și fitosanitare europene. Tot din 2007 au crescut exporturile de articole și accesorii de îmbrăcăminte și încălțăminte în România. Parțial, acesta este rezultatul extinderii companiilor din România care lucrează în cadrul unor acorduri lohn² cu companii din Republica Moldova. Salariile mai mici în Republica Moldova constituie una din cauzele relocării sau extinderii afacerilor din România în țara vecină. Produsele de zahăr au constituit întotdeauna un export moldovenesc important spre România, acesta reprezentând peste 30% din exporturile Republicii Moldova în România (în anul 1998 chiar 50% din totalul exporturilor). În 2007, la intrarea României în UE, exportul de zahăr a scăzut cu cca 80% din cauza tarifelor vamale. În anul 2008, la acordarea Preferințelor Comerciale Autonome unilaterale de către UE, Republica Moldova a reluat exportul de zahăr în România. Acesta chiar a crescut semnificativ comparativ cu 2006 (cu peste 30%). Astfel, în 2008 au fost exportate aproape integral cele 15000 tone de zahăr care făceau parte din contingentul tarifar anual scutit de taxa vamală. Și în 2009 au fost exportate 18000 tone din contingentul tarifar anual scutit de taxa vamală.

Prin urmare, în pofida faptului că România a aderat la Uniunea Europeană și că Acordul de Liber Schimb cu Republica Moldova nu mai este valabil, comerțul bilateral a continuat să crească și după 2007. În prezent, Moldova beneficiază de Preferințele Comerciale Autonome acordate de UE. Începând cu 1 ianuarie 2008, acest regim oferă accesul pe piața Uniunii Europene liber de taxe și fără cote a produselor originare din Republica Moldova, cu excepția unui număr de produse agricole sensibile pentru piața din UE, care suferă restricții cantitative. Datorită acestui sistem, liberul schimb între Republica Moldova și România este unilateral: Republica Moldova impune taxe vamale produselor românești, însă România nu taxează produsele moldovenești.

Acest lucru pare paradoxal, ținând cont de faptul că produsele românești au devenit relativ necompetitive ca preț în raport cu cele din CSI și din celelalte state în curs de aderare la UE cu care Republica Moldova are încheiate acorduri de liber schimb. Un bun produs în România sau în oricare țară membră a UE este supus unei taxe vamale de 20%, însă unul produs în Croația, Ucraina sau Kazahstan este scutit de taxe vamale. Însă, o potențială explicație este faptul că prin aderarea la UE produsele românești au trebuit să se alinieze unor standarde superioare și acest lucru le-a făcut competitive sub aspectul calității. Fluxurile comerciale bilaterale au continuat să crească după aderarea României la UE (în anii 2007 și 2008), însă cu schimbări semnificative în structura exporturilor spre România, inclusiv datorate relocării unor afaceri din România în Republica Moldova. De asemenea, Preferințele Comerciale Autonome, de care beneficiază Republica Moldova unilateral din partea UE, au contribuit la relansarea exportului unor categorii de produse. În anul 2009, urmare a crizei mondiale, s-a înregistrat o reducere a exporturilor moldovenești în România.

Referitor la comerțul cu servicii, care reprezintă 12% din fluxurile comerciale totale dintre state, fluxurile bilaterale nu mai sunt atât de semnificative, cu o pondere de cca 10% pentru Moldova și mai puțin de 1% pentru România. În perioada 1996-2009 creșterea comerțului cu servicii a fost mult mai importantă decât a comerțului cu bunuri. Structura serviciilor exportate este asemănătoare, o pondere majoră revenind serviciilor de transport și comunicații. Republica Moldova este mai competitivă în serviciile de comunicații, în care înregistrează surplus comercial cu România. De altfel, serviciile de comunicații înregistrează un avantaj comparativ pe mai multe piețe europene. În exporturile de bază ale României în Republica Moldova se includ și serviciile de călătorie. Totuși, oportunitățile oferite de proximitatea geografică și apartenența României și a Republicii Moldova la entități politice și economice diferite oferă posibilități noi de extindere a comerțului cu servicii.

În 2009, conform datelor oficiale, constatăm că importurile moldovenești au scăzut, influențând respectiv și consumul. Această scădere este cauzată de criza economică care a afectat țara noastră. Republica Moldova este expusă la criza economică mondială atât din cauza îngustării piețelor de export, cât și din cauza scăderii economiilor țărilor în care lucrează cetățenii moldoveni. Republica Moldova este a doua țară din lume ca

² Operațiunile de prelucrare în lohn sunt operațiuni marginale, în general cu un grad redus de rentabilitate pentru acela care utilizează capacitatea lui de producție, folosind schițele, desenele, materia primă sau materialele furnizate de partenerul beneficiar al produselor finite cu care cooperează. Totuși, în perioada de criză, de recesiune sau de tranziție de la un sistem economic la altul, situație în care se află acum Republica Moldova, prelucrările în lohn sunt binevenite, cu condiția să fie de scurtă durată.

procent al remitențelor în PIB și diminuarea economiilor vestice (cu precădere a sectorului construcțiilor), i-a forțat în șomaj sau a redus veniturile disponibile multor moldoveni plecați la muncă în străinătate (Fig.4). Criza economică globală a afectat puternic și România. Și economia acestui stat este puternic dependentă de evoluțiile pe piețele externe, producția în multe ramuri răspunzând cererii externe. De asemenea, reducerea importurilor și a exporturilor a generat în ambele state comprimarea consumului intern.

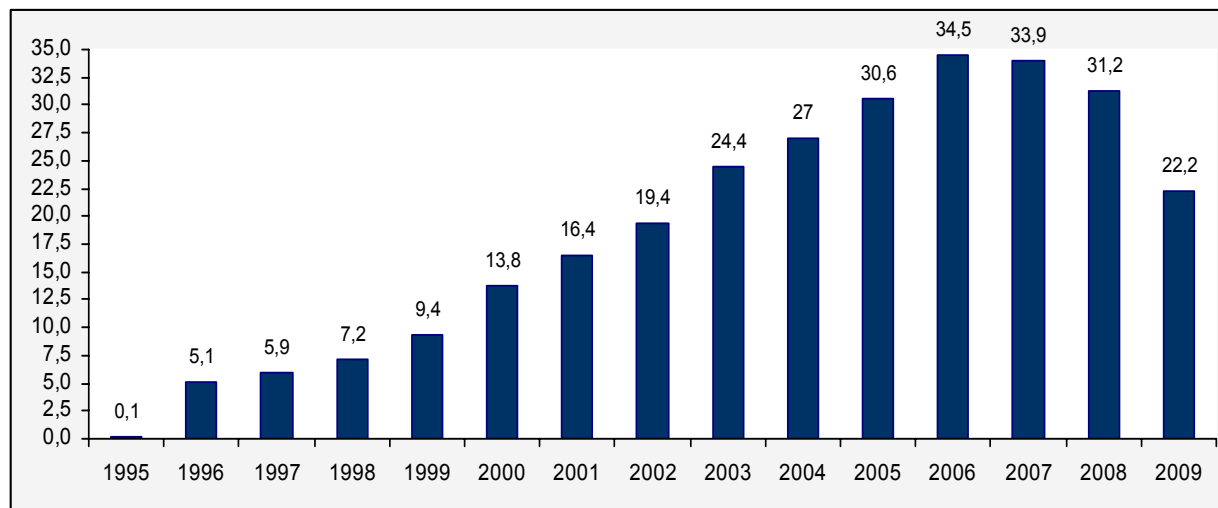

Fig.4. Cota remitențelor în PIB în Republica Moldova pentru perioada 1995-2009, %.

Sursa: elaborat de autor după [16], [17].

În ceea ce privește schimburile bilaterale, acestea s-au redus disproporțional. În cazul exporturilor moldovenești, a scăzut în mare parte cantitatea exportată, iar în ceea ce privește exporturile românești – a scăzut nu doar cantitatea, dar și prețul. Aceasta se referă mai ales la produsele petroliere (prețul mediu al barilului de petrol pe piețele internaționale în anul 2009 era cu cca 50% în medie mai mic decât în anul 2008).

Deși introducerea vizelor și aplicarea provizorie pentru cetățenii români în Republica Moldova în aprilie 2009 a prejudiciat imaginea țării noastre și a tensionat relațiile politice între state, declinul mai profund al comerțului este mai degrabă rezultatul structurii exporturilor moldovenești în România. Prin urmare, o măsură tradițională a colaborării comerciale bilaterale o constituie micul trafic la frontieră. Astfel, producătorii agricoli din satele moldovenești din apropierea graniței își desfac produsele în piețele din orașele estice ale României (Galați, Iași etc.) pentru a beneficia de prețuri mai bune. Micul comerț la frontieră a înflorit în perioada 1990-2006, în primul rând datorită libertății cetățenilor moldoveni de a trece granița fără a avea nevoie de viză. Ulterior, micul trafic de frontieră a fost afectat de intrarea României în Uniunea Europeană, acesta reducându-se semnificativ după 2007. Totuși, micul trafic de frontieră a supraviețuit, piețele Galațului fiind în continuare destinații pentru mulți moldoveni din satele din apropierea graniței. Cu toate că obținerea unei vize este un proces deloc simplu, că au restricții la cantitatea de produse pe care o pot transporta spre vânzare peste graniță și că orașele românești în care își desfac marfa nu sunt nici pe departe unele bogate, pentru cetățenii moldoveni din satele de lângă graniță este profitabil să își vândă produsele agroalimentare în România.

Abia în octombrie 2009, în urma schimbării guvernului Republicii Moldova, Acordul de mic trafic la frontieră a fost parafat de miniștrii de externe ai celor două țări. Acest Acord este un document-cadru al Uniunii Europene și prevede că cetățenii Republicii Moldova care au domiciliul la o distanță mai mică de 30 de kilometri de granița cu România pot trece granița fără viză. Guvernul precedent a refuzat sistematic propunerile României de încheiere a unui astfel de Acord de mic trafic la frontieră, condiționându-l de semnarea Tratatului de bază, pe care România nu a dorit să îl semneze. În același timp, putem remarca că potențialul de export al Republicii Moldova, comparativ cu cel al României, rămâne a fi extrem de scăzut. Cauza fiind, în primul rând, competitivitatea redusă a producției și serviciilor economiei naționale cauzată de ineficiența managerială, de gradul redus de re tehnologizare și modernizare a producției, care generează costuri ridicate ce se reflectă în prețul produselor și serviciilor. O altă barieră opozabilă creșterii capacității de export

o constituie lipsa sistemelor internaționale de certificare a calității, care reduce posibilitatea de folosire avantajosă a preferințelor comerciale acordate de Uniunea Europeană. Renunțarea la sistemele de subvenționare a diverselor activități industriale ar putea ridica cu un anumit grad capacitatea de export, obligând agenții economici să-și eficientizeze activitatea și să adopte sistemele internaționale de standardizare și certificare a calității pentru a deveni rentabili pe piața externă. Ridicarea subvențiilor ar mări competitivitatea în economia națională care va fi reglată prin cele două pârghii importante ale economiei de piață – cererea și oferta. O altă cale de creștere a capacității de export este atragerea de investiții masive în economia națională și, în mod special, în ramurile industriale care produc bunuri cu valoare adăugată mare. Atragerea de investiții străine constituie o sursă de echilibrare a balanței de plăți prin aducerea de venituri excepționale în economie.

Investițiile străine directe în Republica Moldova și în România au crescut mult mai lent decât comerțul bilateral. Deși în plan comercial România este una dintre principalele destinații ale exporturilor moldovenești, nu același lucru se întâmplă cu investițiile. În cadrul investițiilor bilaterale directe pe parcursul ultimilor ani Republica Moldova s-a manifestat drept un recipient net al investițiilor românești. În general, investițiile moldovenești în România sunt foarte divizate, fiind reprezentate de un număr mai mare de întreprinderi relativ mici, în timp ce companiile cu capital românesc din Republica Moldova, deși mai puține la număr, desfășoară proiecte investiționale mult mai mari. Astfel, la sfârșitul anului 2009 în România activau 3236 societăți mixte cu capital moldovenesc în valoare de 33 mln. dol. SUA, iar în Republica Moldova activau 503 societăți mixte cu capital românesc în valoare de cca 52 mln. dol. SUA³ (Fig.5).

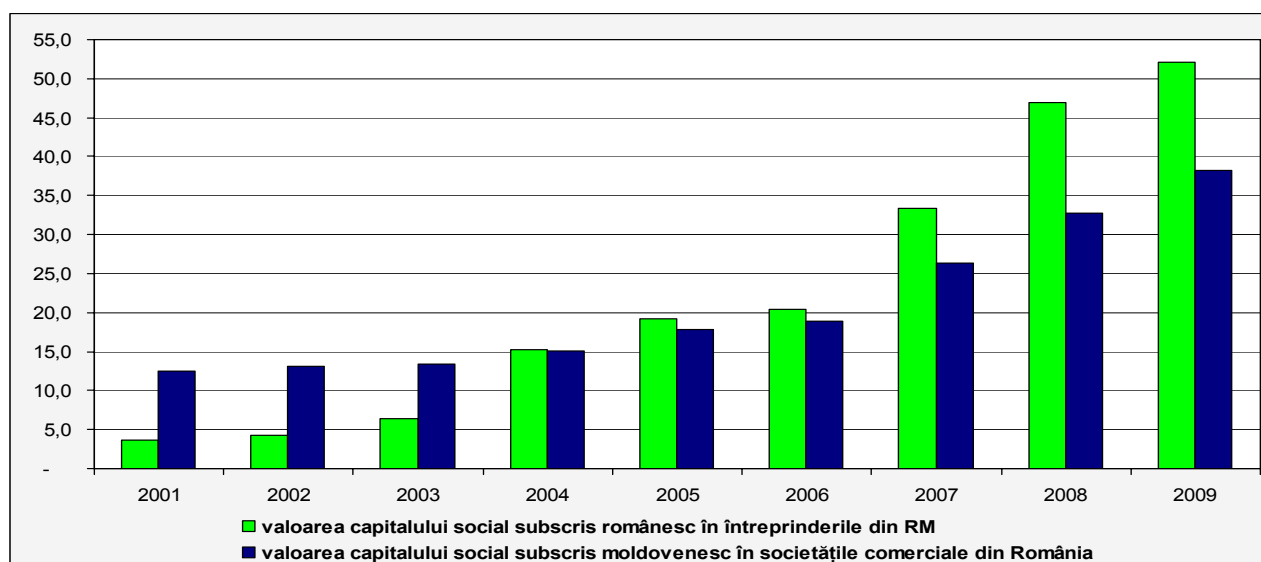

Fig.5. Valoarea capitalului social românesc subscris în întreprinderile din Republica Moldova și valoarea capitalului social moldovenesc subscris în societățile comerciale din România în perioada 2001-2009, mln. dol. SUA.

Sursa: elaborat de autor după [12], [15], [16].

Totodată, prezența investițională a României în Republica Moldova este incomparabilă cu prezența Republicii Moldova în România. Astfel, în timp ce România se află printre primele 10 locuri ale investitorilor din Republica Moldova, ponderea Republicii Moldova după valoarea capitalului social subscris în România constituie 0,12% din totalul investițiilor străine în România spre finele anului 2009. Sunt două cauze care explică acest lucru. În primul rând, investițiile românești în Republica Moldova au, în mare parte, la origine capital olandez, german, francez, turcesc etc. Astfel, România servește drept o punte de acces pentru mai mulți investitori occidentali care au venit sau intenționează să vină în Republica Moldova. În ultimii ani asemenea companii ca Draexlmaier Group Automotive Site, Mobiasbanca-Gruppe Societe Generale, Orange Moldova, Metro Cash and Carry, McDonalds etc. au venit în Republica Moldova prin intermediul României

³ Comparativ cu anul 2004, valoarea capitalului românesc în întreprinderile din Republica Moldova a crescut de cca 3,4 ori.

și, respectiv, au fost catalogate de statistici drept investiții românești. Nu putem exclude nici factorul legat de competitivitatea economică superioară a României față de cea din Republica Moldova, fapt ce explică, într-o anumită măsură, participarea economică mai activă a companiilor respective în Republica Moldova față de cele moldovenești în România.

Totuși, accelerarea fluxurilor investiționale bilaterale din ultimii ani a fost determinată, pe lângă alți factori, de aderarea României la Uniunea Europeană. Astfel, după 2007 mai multe companii din Republica Moldova au început să-și localizeze / restrângă afacerea sau să deschidă filiale în România. Totodată, în urma intensificării concurenței după aderare dintre producătorii autohtoni și cei din alte state membre UE, multe companii din România și-au diminuat cotele pe piața internă. Prin urmare, mai multe întreprinderi și-au concentrat mai intens eforturile în vederea extinderii prezenței pe piețele estice, Republica Moldova fiind percepută drept o punte de acces în această direcție. În același timp, în pofida proximității teritoriale, tradițiilor istorice și lipsei barierelor lingvistice, prezența investitorilor din România a fost relativ modestă în Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani. Astfel, către finele anului 2008 România deținea locul opt în topul celor mai importanți investitori în Republica Moldova după soldul investițiilor străine directe cu o pondere de circa 4,6% din totalul ISD. În anul 2009 se schimbă clasamentul dat, România urcând poziția șase cu 7,6% (Tab.3). Astfel, în anul 2009 s-a înregistrat o apropiere socioeconomică imediată între țara noastră și România, deoarece n-au existat bariere politice care să submineze colaborarea.

Tabelul 3

Structura ISD în Republica Moldova după țări de origine în perioada 2005-2009, %

Nr. crt.	2005		2008		2009	
	țările	cota în total ISD	țările	cota în total ISD	țările	cota în total ISD
1	Olanda	17,6	Olanda	18,2	Olanda	16,0
2	Rusia	13,3	Cipru	12,7	Cipru	11,3
3	Spania	12,2	Italia	12,3	Franța	11,2
4	Marea Britanie	9,7	Rusia	7,8	Italia	10,8
5	SUA	6,0	Germania	6,1	Marea Britanie	7,9
6	Elveția	6,0	Spania	5,7	România	7,6
7	Germania	5,4	Marea Britanie	5,3	Germania	7,0
8	România	4,6	România	4,6	Spania	4,0
9	Cipru	2,8	SUA	4,5	SUA	3,5
10	Italia	2,4	Franța	3,7	Rusia	3,0

Sursa: elaborat de autor după [10].

Analiza evoluției investițiilor românești directe în Republica Moldova în anii 1996-2009 relevă că anumite proiecte investiționale majore au determinat creșteri spectaculoase. Spre exemplu, creșterea puternică a investițiilor românești directe în 1998 a fost cauzată de intrarea „Băncii Comerciale Române” SA pe piața moldovenească, precum și a companiei „Petrom-Moldova” SA. La începutul anului 2009 cele două entități dețin primul și, respectiv, al treilea loc în topul întreprinderilor create cu participarea capitalului din România. Dublarea investițiilor românești în 2004 a fost determinată în special de lansarea „Metro Cash and Carry Moldova” SRL. Totodată, creșterile din 2009 relevă conturarea unei tendințe de majorare a investițiilor românești directe în Republica Moldova (Fig.5, Tab.3).

În structura investițiilor românești în Republica Moldova ponderea majoră o deține capitalul social subscris, care a crescut în 2009 față de 2007 de la 23,3 mln. dol. SUA la 38,3 mln. dol. SUA, iar față de anul 2001 de cca 3 ori (Fig.5). Venitul reinvestit a crescut cu un ritm mai modest, fapt determinat de perioada de timp relativ scurtă de la aflulxul în Republica Moldova a investițiilor române, care nu au reușit încă să înregistreze rezultate financiare semnificative. De altfel, în perioada anilor 2004-2008 se atestă o creștere relativ însemnată a numărului de întreprinderi mixte moldo-române, precum și a cifrei de afaceri a acestora comparativ

cu perioada 2008-2009 (Fig.6). Cele mai atractive domenii în care au fost până acum direcționate investițiile românești în Republica Moldova sunt sectorul financiar-bancar, construcțiile și industria ușoară (textilele, fabricarea încălțăminte).

Drept urmare, interesul sporit al investitorilor români pentru sectorul financiar-bancar din Republica Moldova a început să fie vizibil începând cu anul 2007, odată cu creșterea agregată a fluxurilor investiționale din România. Acestea s-au manifestat prin intrarea pe piața moldovenească a BC „Mobiasbanca-Groupe Societe Generale” S.A., „Raiffeisen Leasing” SRL, „BT Leasing” SRL care, deși nu au la origine capital românesc, au venit în Republica Moldova prin România.

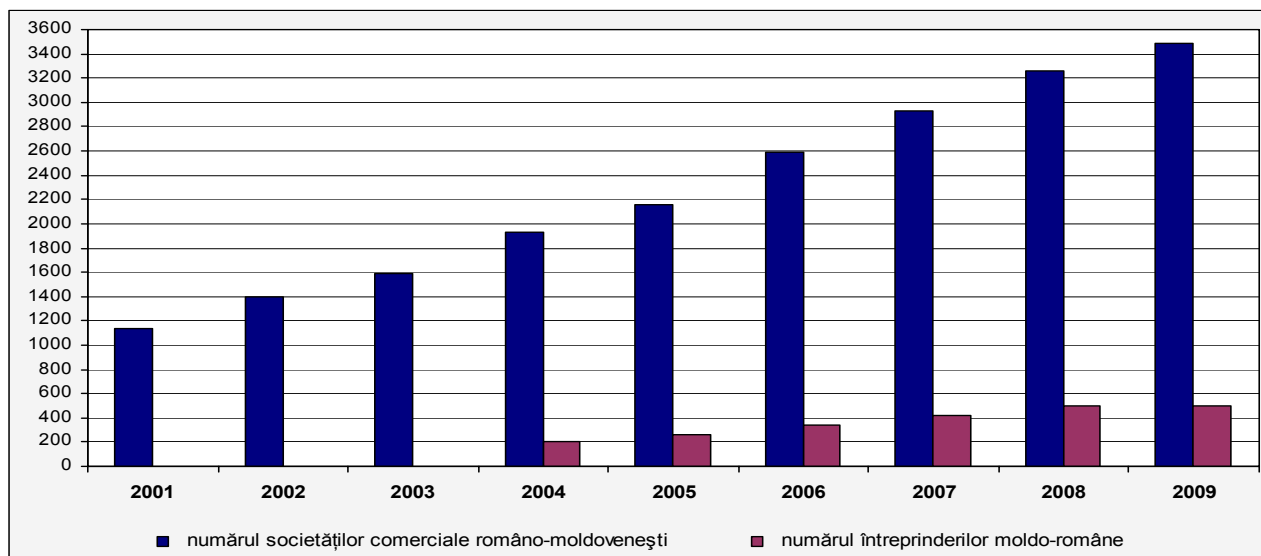

Fig.6. Dinamica numărului societăților comerciale româno-moldovenești cu activitate pe teritoriul României și a întreprinderilor mixte cu capital (străin) românesc cu activitate pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 2001-2009⁴.

Sursa: elaborat de autor după [12], [15], [16].

O altă tendință ilustrativă o constituie venirea în Republica Moldova în ultimii 2-3 ani a unor companii românești specializate în operațiuni lohn, în particular în confecționarea articolelor de îmbrăcăminte și încălțăminte. În marea lor majoritate, acestea și-au extins sau și-au delocalizat activitatea peste Prut, motivul principal fiind costul mai mic al forței de muncă din Republica Moldova. O bună parte dintre aceste companii și-au plasat activitatea în localitățile adiacente/limitrofe frontierei cu România cu scopul de a micșora costurile de transport al producției finite și al materiilor prime. Unele companii angajează chiar rezidenți români din zonele apropiate de frontieră. Drept consecință, în 2007-2008 exporturile de articole de îmbrăcăminte și încălțăminte au crescut comparativ cu perioada de până în a. 2006, tendință care a continuat și în următorii ani, România devenind în anul 2008 principalul partener comercial în derularea exporturilor moldovenești.

După cum am menționat, prezența investițională a Republicii Moldova în România este determinată de un grup mai numeros de întreprinderi, însă mult mai mici față de companiile românești în țara noastră. Din anul 2001 și până în 2009 numărul de întreprinderi din România create cu participarea capitalului moldovenesc practic s-a triplat, crescând de la 1134 la 3485 unități (Fig.6). La fel s-a triplat și soldul capitalului social subscris la aceste companii, evoluând de la 12,5 mln. la 38,3 mln. dol. SUA, cea mai pronunțată creștere fiind înregistrată în anul 2007 (Fig.5). Aceasta s-a datorat în primul rând aderării României la UE, fapt ce a determinat mai multe companii din Republica Moldova să investească în statul vecin, fiind ghidate preponderent de așteptări pozitive privind creșterea economică și extinderea pieței de desfacere. Prin urmare, România în anul 2008 a atras de două ori mai mult capital moldovenesc față de valoarea cumulată a capitalului atras de țările CSI (7,13 mln. dol. SUA față de 3,93 mln. dol. SUA). Analizând evoluția investițiilor străine directe

⁴ Pentru Republica Moldova, anii 2001-2003 – date lipsă.

moldovenești în România, observăm că o bună parte din investitori sunt persoane fizice. Conform surselor românești, între cei mai mari 50 de investitori moldoveni în România se numără doar 5 firme (persoane juridice). Ca domenii de activitate, cele mai mari investiții sunt în sectorul energetic – comerțul cu curent electric importat, livrarea de combustibil pentru termocentrale⁵ etc. Constatăm astfel că cei mai mari investitori moldoveni sunt nu în domeniul agroalimentar, unde Republica Moldova are avantaj comparativ, ci, în mod epatant / surprinzător – în domeniul energetic.

Așadar, spre deosebire de relațiile comerciale, relațiile investiționale între cele două țări sunt mai slabe. Adică, investițiile au crescut mult mai lent decât comerțul și particularitatea lor este că sunt realizate de cele mai multe ori de investitori individuali care deschid sau cumpără afaceri în România. Foarte rar se întâmplă să fie companii moldovenești care „branșează” peste Prut – din cele mai mari 50 de firme românești cu capital majoritar moldovenesc doar 5 sunt deținute de alte firme. În același timp, este de menționat faptul că integrarea României în UE are preponderent impact pozitiv pentru colaborarea bilaterală cu Republica Moldova. Spre exemplu, la etapa actuală produsele românești trebuie să se conformeze unor standarde de calitate mai înaltă, ceea ce le va face mai atractive și poate compensa în unele cazuri prețul semnificativ mai ridicat. Outsourcing-ul / externalizarea este favorizat(ă) de costurile mai mici cu forța de muncă și cu construcțiile industriale, precum și de avantajele fiscale, taxa pe profitul reinvestit fiind zero. Ca exemplu de firme care își relocă producția în Republica Moldova avem (cel mai recent) cazul Coca Cola Hellenic, care și-a transferat fabrica de la Iași la Chișinău. Alte avantaje ale pieței moldovenești, conform agenților economici, sunt acelea că forța de muncă locală învață mai ușor limbi străine și are o mentalitate mai deschisă spre mediul privat decât din alte țări din regiune (precum Ucraina). Limba este de asemenea un factor facilitator al relațiilor comerciale – în măsura în care în regiune se vorbește limba română.

Potrivit agenților economici, impactul aderării României la UE a fost resimțit nu numai pozitiv, ci și negativ pe mai multe planuri. Exporturile românești au devenit mai puțin competitive ca preț în Republica Moldova, întrucât sunt supuse unui alt regim vamal decât înainte de 2007. Instabilitatea politică în Republica Moldova rămâne a fi un factor puternic descurajant pentru relațiile comerciale și investiționale bilaterale. Suplimentar, actuala criză economică mondială a avut repercusiuni palpabile asupra relațiilor investiționale bilaterale dintre Republica Moldova și România. În special aceasta s-a manifestat prin retragerea capitalului românesc din capitalul social al companiilor mixte din Republica Moldova. Respectivul fenomen de dezinvestire a putut fi observat în anul 2009, în primul trimestru fiind retrase 10,7 mln. dol. SUA din capitalul social al întreprinderilor.

În viziunea noastră, în scopul extinderii relațiilor comerciale și investiționale bilaterale, considerăm necesară crearea la Chișinău și în localitățile de frontieră ale Republicii Moldova a unor centre de afaceri UE-RM. Acest lucru ar spori influența economică a României în zonă și i-ar consacra rolul de facilitator al relațiilor economice (și nu numai) cu Uniunea Europeană.

Bibliografie:

1. Chistruga B. Prin integrare postindustrială spre economia de piață organizată, social-orientată. - În: Analele Academiei de Studii Economice a Moldovei. - Chișinău: ASEM, 2009, ed. VII, p.192-198.
2. Chircă S. Integrarea economică moldo-română – necesitate vitală pentru Republica Moldova. - În: Integrarea economică a Republicii Moldova cu România: Tezele Simpozionului științific internațional. Chișinău, 1992, p.10-13.
3. Moldovanu D. Politica europeană de vecinătate și perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. - În: Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii: probleme și soluții pentru România și Republica Moldova: Tezele Conferinței științifice internaționale. Chișinău, 2008.
4. Patraș M., Castraveț L. Analiza comparativă a dezvoltării socioeconomice a Republicii Moldova și a României (aspect metodologic) // Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova, 2005, vol.2.

⁵ Cea mai mare investiție cu capital moldovenesc din România este grupul de firme Unicom, cu 8 firme active în România. Grupul Unicom este axat în principal pe energie, fiind principalul furnizor de păcură pentru Termoelectrica, deținând și licență de furnizare a curentului electric. Firma Marc Trust a fost pionierul tranzacțiilor cu curent electric, înainte ca piața să fie liberalizată. Pe lângă operațiunile din domeniul energetic, grupul Unicom derulează și operațiuni de producție și comerț cu construcții din lemn, precum și de intermediere imobiliară. Acesta deține în România și o firmă de securitate, Unisecurity. Trei dintre cele mai mari șase firme moldovenești din România fac parte din grupul Unicom.

5. Sudacevschi G. Relațiile economice ale Republicii Moldova cu țările din Comunitatea Statelor Independente (CSI). Teză de doctor în economie. - București, 2003.
6. Castraveț L. Relațiile comerciale dintre Republica Moldova și România: prezent și perspectivă. - În: Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine: Tezele Simpozionului științific internațional. - Iași, 2008, vol.3, p.177-184.
7. Castraveț L. Evoluția geografiei comerțului exterior al României în perioada 1989-2006 // Studia Universitatis (Chișinău), 2008, p.105-113.
8. Comerțul Exterior al României 1989, 1991, 1995, 1997, 2000-2008. - București: INS, 1990, 1992, 1996, 1998, 2001-2009.
9. Comerțul Exterior al Republicii Moldova, 1995-2008. - Chișinău: BNS, 1996-2009.
10. Societăți comerciale cu participare străină la capital. Sinteză statistică a datelor din registrul central al comerțului la 31 decembrie 2009. - București: Ministerul Justiției, 2010, nr.128.

Surse Internet:

- Biblioteca: Economie globală și relații economice internaționale. [On-line] - http://www.expert-grup.org/library_upld/d2227.pdf
- www.insse.ro , [accesat: septembrie 2010].
- www.bns.md , [accesat: septembrie 2010].
- www.mec.gov.md , [accesat: septembrie 2010].
- www.bnm.md , [accesat: septembrie 2010].

Prezentat la 08.10.2010